

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi

Determination of Professional Anxiety Levels of Undergraduate Students Who Have Physiotherapy and Rehabilitation Education

Sevgi ÖZDİNÇ, Yağmur BİÇİCİ, Miraç ÇAMUR, Fatma Nesrin TURAN

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrasına yönelik mesleki kaygılarını belirlemektir. Ayrıca bölüme yeni başlayan birinci sınıflar ile mezun aşamasındaki son sınıfları mesleki kaygı açısından karşılaştırmaktır. 2016-2017 öğretim döneminde fizyoterapi bölümü birinci ve son sınıf öğrencilerine, araştırmacılar tarafından geliştirilen mesleki kaygı anketi ile durumluk ve süreklilik kaygı ölçeği 1-2 (State-Trait Anxiety Inventory – STAI TX 1-2) uygulandı. Kesitsel ve tanımlayıcı olarak planlanan araştırmada her üç ölçek açısından cinsiyet ve sınıflar arası fark araştırıldı. Her üç ölçek açısından cinsiyetler arasında istatistiksel fark tespit edilemezken, mesleki kaygı maddeleri açısından sınıflar arasında fark tespit edilmiştir ($p>0.05$). Birinci sınıflarda mesleki yeterliğe yönelik kaygı yüksek iken dördüncü sınıflarda gelecek ve iş bulma kaygısı daha yüksek bulundu ($p>0.05$). Çalışmamızda, eğitim sürecinin öğrencilerin öz yeterliliklerini desteklemesini memnun edici bulduk. Dördüncü sınıfta artan gelecek ve iş bulma kaygılarının azaltılması için kariyer günleri gibi faaliyetlerin artırılmasının yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Sözcükler: Mesleki kaygı, Eğitim, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon

ABSTRACT

The aim of the study is to determine professional anxiety levels of undergraduate students who have physiotherapy and rehabilitation education. The professional anxiety questionnaire developed by the researchers and the state-trait anxiety inventory (STAI TX 1-2) were applied on a voluntary basis to physiotherapy first grade and fourth-grade students in the 2016-2017 academic year. In this study which was planned as cross-sectional and descriptive, the difference between genders and classes was investigated in terms of each scale. While no statistical difference between genders was determined in terms of three scales, the statistical significant difference between classes was determined in terms of professional anxiety questioner's items ($p>0.05$). While anxiety about professional competence was higher in the first graders, the future and employability anxiety was higher in the fourth graders ($p>0.05$).

We were pleased that the educational process supported students' professional competence anxiety in this study. We consider that increasing activities such as career days will be useful for reducing the future and employability anxiety.

Keywords: Professional anxiety, Education, Physiotherapy and rehabilitation

Özdinç S., Biçici Y., Çamur M., & Turan F. N., (2018). Fizyoterapi ve rehabilitasyon eğitimi alan lisans öğrencilerinin mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 8(3), 471-479. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.288>

Sevgi ÖZDİNÇ (✉)

ORCID ID: 0000-0003-2655-4338

Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, Edirne, Turkey
sevgi.ozdinc@yahoo.com

Yağmur BİÇİCİ

ORCID ID: 0000-0002-2352-1904

Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, Edirne, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 29.12.2017

Kabul Tarihi/Accepted : 22.05.2018

Miraç ÇAMUR

ORCID ID: 0000-0003-4386-1401

Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, Edirne, Turkey

Fatma Nesrin TURAN

ORCID ID: 0000-0002-1794-2585

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Biyoistatistik Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, School of Medicine, Department of Biostatistics, Edirne, Turkey

GİRİŞ

Fizyoterapi ve rehabilitasyon, hareket bozukluğuna yol açan her türlü yaralanma, hastalık, doğumsal ve edinsel özür durumunda, fizyoterapiye özgü değerlendirme yöntemleri ve tedavi yaklaşımlarının uygulandığı bir bilim dalıdır (Kunduracılar et al., 2012). Fiziksel yetersizlik yaşayan bireylerin yeniden topluma kazandırılmasında olduğu kadar sağlıklı bireyler için de koruyucu sağlık hizmetleri ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik sorumluluk alır (Kunduracılar et al., 2012; Taşpınar & Aksoy, 2014). Meslek, bir kişinin hayatını kazanmak amacıyla icra ettiği, eğitim, çalışma, bilgi birikimi ve yetenek geliştirmeyi gerektiren iş olarak tanımlanmaktadır (Özdiñler, Tarakçı, & Aslan, 2015; Arslan et al., 2013). Fizyoterapi mesleği bilimsel bilgi ve yetenek kadar, fiziksel beden gücü ve motor becerilerin uygun ve yeterli bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Bunun yanında, engelli, çocuk ve yaşlılar gibi nüfus gruplarının fırsat eşitliği, sosyal adalet, sosyal güvenlik gibi kavramların insan hak ve özgürlükleri temelinde toplumsal bütünleşmelerini sağlayarak, iş gücü piyasasına kazandırılması, yaşam kalitelerinin artırılması ve sosyal hayata katılımlarının entegrasyonunda rehabilitasyon ekibinin bir üyesi olarak rol alır (Özdiñler et al., 2015; (Davies et al., 2011).

Kaygı, nesnel olmayan bir tehlikeye karşı duyulan endişe duygusu olarak tanımlanmaktadır (Yeniçeri et al., 2007). Kaygı sözcüğünün kökü eski Yunanca "anxietas" olup, endişe, korku, merak anlamına gelmektedir. Freud'a göre kaygının işlevi, olası bir tehlide ve tehlikeye karşı benliği uyarmak ve savunma düzeneklerine işlerlik kazandırmaktır. Günümüzde kaygı, bir bireyin, birey olarak varlığı için esas kabul ettiği bazı değerlerin, belirsiz ve baş edemeyeceği tehditler altında kalışının anlaşılması ve hissedilmesi durumudur (Canbaz et al., 2007). Durumluk anksiyete, bireyin içinde bulunduğu durumu tehdit ve tehlike yaratan biçimde algılamasından kaynaklanan öznel gerilim ve korku duygularıyla karakterize olan geçici duygusal bir durumdur. Sürekli kaygı ise görece olarak bireyde var olan kaygı eğilimini gösterir, kaygının yoğunlaşması ve süreklilik kazanması halidir (Arabacı et al., 2015).

Kaygının yaygınlığı ve bazı ruhsal hastalıklara yatkınlık yaratması nedeniyle önemli ruh sağlığı sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir (Greenberg et al., 1999). Orta düzeyde stres ve kaygı, öğrencilerin yaratıcılığını ve gelişmesini arttırmayacakken, stres yoğun olduğunda, kaygı durumunun artmasıyla dikkat, yoğunlaşma ve öğrenmede azalma, yapılan işte yanlışlıklar yapma, insan ilişkilerinde bozulma, iş veriminde azalma gibi durumlar görülebilmektedir (Yeniçeri et al., 2007). Hastaneye uyum güçlüğü, klinik deneyim eksikliği, açık ve net olmayan eğitici beklentisi ve iyi bilinmeyen alışılmadık ortamlar, yaşanan belirsizliği artırarak daha yüksek düzeyde kaygı yaşamaya sebep olabilmektedir. Öğrenciler, klinik uygulama başlangıcında hata yapma, hastaya zarar verme, olumsuz tepkilerle karşılaşma gibi düşünceler ve düşük düzey özgüven nedeniyle yoğun kaygı ve stres yaşamaktadır. Kaygı ve stres düzeyi yüksek öğrenci, sağlık profesyonelleri ile ilişki geliştirmede güçlük, problemlerle baş etme yeteneğinde ve sosyal ilişkilerde azalma yaşayabilmektedir. Yaşanan kaygı ve stres, ayrıca, hasta beklentilerini karşıla-

mada yetersizliğe, yanlış bilgi verme kaygısına neden olmakta ve klinik performansı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sebeple öğrencilerin klinik öğrenme deneyimlerinin her aşamasında kaygı ve stres düzeylerinin belirlenmesi ve ilişkili faktörlerin incelenmesi ayrıca önem taşımaktadır (Arabacı et al., 2015).

Literatür incelendiğinde, mesleki kaygı veya uygulama kaygısı ile ilgili olarak ülkemizde en fazla öğretmen adaylarına yönelik araştırmaya rastlanmıştır (Arabacı et al., 2015; Bayar, Çadır, & Bayar, 2009; Cabı, & Yalçınalp, 2013; Canbaz et al., 2007; Yeniçeri et al., 2007). Klinik uygulama kaygısı ile ilgili olarak hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmış araştırmalar bulunmakla birlikte ülkemizde fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencilerine yönelik yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu açıdan araştırmanın sınırlılıklarına rağmen değerli olduğunu düşünmekteyiz. Mutlu ve ark. (2017) fizyoterapi öğrencilerinde umutsuzluk ve ilişkili faktörleri inceledikleri çalışmalarında mesleki kaygıyı iş bulma kaygısına indirgemıştır. Çalışmamızda ise kaygı yaratabileceği öngörülen, öğrenci paydaşların da fikrine başvurularak oluşturulan ve farklı yönleri araştırılan 18 soruluk bir anket kullanılmıştır.

Çalışmamızın amacı, fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrası mesleki kaygıları ile durumluk ve süreklilik kaygılarını karşılaştırmaktır. Ayrıca bölüme yeni başlayan birinci sınıflar ile mezun aşamasına gelen dördüncü sınıflar arasındaki mesleki kaygı durumunu karşılaştırmak ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda eğitim sürecine ışık tutmaktır.

YÖNTEM

Kesitsel ve tanımlayıcı olarak planlanan araştırma 2016-2017 akademik yılında bir devlet üniversitesinin fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş olup, gönüllülük esasına göre birinci sınıftaki 91 öğrenciden 67 öğrenci ve dördüncü sınıftaki 97 öğrenciden 50 öğrenci anketimize katılmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Öğrencilere araştırmacılar tarafından geliştirilen mesleki kaygı ölçeği ile durumluk ve sürekli kaygı ölçeği bir ve iki (State-Trait Anxiety Inventory – STAI TX 1-2) olmak üzere üç ölçek bir arada uygulanmıştır. Ölçekler, öğrencilere toplu halde uygulanmış ve kişisel verilerin gizliliği esasına uyularak gönüllülerden kişisel bilgileri istenmemiş; yaş, cinsiyet ve sınıf dışında sosyodemografik veri toplanmamıştır.

Bu araştırma için Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan izin alınmıştır (No: TUTF-BAEK 2016/52).

Mesleki Kaygı Anketi

Anket öğrencilerin de fikrine başvurularak araştırmacılar tarafından hazırlanan ve çalışma ortamı, çalışma koşulları, işe yerleşme, mesleki yeterlilik ve mesleki memnuniyet ile ilgili kaygı yaratabilecek faktörleri sorgulayan 18 sorudan oluşmaktadır. Ankete katılan öğrencilerden sorulara ilişkin kaygı düzeylerini, beşli Likert tarzında puan vererek değerlendirmeleri istenmiştir. Alınabilecek puan aralığı 18-90 arasındadır. Çalışma ortamı, çalışma koşulları ve işe yerleşme ile ilgili sorular ben merkezli

kaygı, mesleki yeterliliğe yönelik sorular ise görev merkezli kaygı kaynakları olarak kategorize edilmiştir. Arabacı ve ark. (2015)'nin yaptığı çalışmadan yola çıkarak 22-44 hafif, 45-67 orta, 68-90 yüksek kaygı puanı olarak değerlendirilmiştir.

Anket iç tutarlılığını ve güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach alfa katsayısı aynı örneklem grubunda hesaplanmıştır. Anket, güçlü bir tutarlılık ve güvenilirlik göstermiştir (Cronbach alfa=0.814). Sorular arasında bütünlüğü bozucu farklılıklar olmakla beraber, sorularda toplanabilirlik özelliği bozulmamıştır. Olgular arasındaki değerlerin uyumluluğunu test için kullanılan "interclass correlation coefficient" 0.799 olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin kaygı düzeylerini ölçmek için Spielberger (1973) tarafından geliştirilen durumluk-sürekli kaygı ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirliği Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılmıştır. Ölçek, durumluk kaygı ölçeği ve sürekli kaygı ölçeği olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Her ölçek 20 maddelik iki tür ifade içermektedir. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirmektedir. Durumluk kaygı ölçeğinde tersine dönmüş ifadeler birinci, ikinci, beşinci, sekizinci, onuncu, on birinci, on beşinci, on altıncı, on dokuzuncu ve yirminci maddelerdir. Sürekli kaygı ölçeği'nde ise yirmi birinci, yirmi altıncı, yirmi yedinci, otuzuncu, otuz üçüncü, otuz altıncı ve otuz dokuzuncu maddelerdir. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam puandan tersine dönmüş ifadeler için elde edilen toplam puan çıkarılıp, önceden saptanmış değişmeyen değerler eklenerek durumluk ve sürekli kaygı puanları elde edilmiştir. Durumluk kaygı ölçeği için değişmeyen değer 50, Sürekli kaygı ölçeği için değişmeyen değer 35'dir. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksekliğini gösterir (Bayar et al., 2009).

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel değerlendirme, SPSS 22 ("Statistical Package for the Social Sciences Inc; Chicago, IL, USA") kullanılarak yapıldı. Ölçülebilir verilerin normal dağılıma uygunluklarına tek örnek Kolmogorov Smirnov testi ile bakıldıktan sonra normal dağılıma uymadığı için gruplar arası kıyaslamalarda Mann Whitney U testi kullanıldı. Niteliksel verilerde Yates düzeltilmiş Pearson χ^2 testi ve Kolmogorov Smirnov iki örnek testi kullanıldı. İlişkilerin değerlendirilmesinde Spearman korelasyon analizi kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler olarak aritmetik ortalama±standart sapma, ortanca (minimum-maksimum) değerleri verildi. Tüm istatistikler için anlamlılık sınırı $p < 0.05$ olarak seçildi.

SONUÇLAR

Birinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 19.24 ± 1.19 (min=18, maks=23) olup %10.05'i erkek, %89.95'i kadındı. Dördüncü sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması ise 22.58 ± 1.05 (min=21, maks=25) olup %40'ı erkek, %60'ı kadındı.

Mesleki kaygı ölçeğine göre, çalışmaya katılan erkek öğrencilerin 12 (%34.30)'si hafif, 20 (%57.10)'si orta, üçü (%8.60) yüksek düzeyde; kadın öğrencilerin ise 19 (%23.20)'ü hafif, 56 (%68.30)'sı orta, 7 (%8.50)'si yüksek düzeyde kabul edilen puan aralığında yer alıyordu. Kadın öğrencilerin toplam mesleki kaygı düzeyi erkek öğrencilerin toplam mesleki kaygı düzeyinden

yüksek bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p=0.446$).

Mesleki kaygı ölçeğine göre, çalışmaya katılan birinci sınıf öğrencilerinin 17 (%25.40)'si hafif, 45 (%67.20)'i orta, beşi (%7.50) yüksek düzeyde; dördüncü sınıf öğrencilerinin ise 14 (%28)'ü hafif, 31(%62)'i orta, beşi (%10) yüksek düzeyde puan aralığında bulundu. Dördüncü sınıf öğrencilerinin toplam mesleki kaygı düzeyi birinci sınıf öğrencilerinin toplam mesleki kaygı düzeyinden yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p=0.816$).

Durumluk kaygı ölçeğine (STAI FORM TX-1) göre çalışmaya katılan erkek öğrencilerin kaygı düzeylerine bakıldığında 18 (%51.40)'i düşük, 17 (%48.60)'si orta; kadın öğrencilerin ise 39 (%47.6)'u düşük, 41 (%50)'i orta, ikisi (%2.40) yüksek düzeyde puan aralığında bulundu. Kadın öğrencilerin toplam durumluk kaygı ölçeği düzeyi erkek öğrencilerin toplam durumluk kaygı ölçeği düzeyinden yüksek bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p=0.625$).

Süreklilik kaygı ölçeğine (STAI FORM TX-2) göre çalışmaya katılan erkek öğrencilerin kaygı düzeylerine bakıldığında 13 (%37.10)'ü düşük, 22 (%62.90)'si orta; kadın öğrencilerin ise 18 (%22)'i düşük, 61 (%74.40)'i orta, üçü (%3.70) yüksek düzeyde puan aralığında bulundu. Kadın öğrencilerin toplam süreklilik kaygı düzeyi erkek öğrencilerden yüksek bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p=0.144$).

Durumluk ve süreklilik kaygı ölçeklerine göre dördüncü sınıf öğrencilerinin toplam kaygı düzeyi birinci sınıf öğrencilerinin toplam kaygı düzeyinden yüksek bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı (Tablo 1).

Mesleki kaygı ölçeği sonuçlarına göre; kamu personeli seçme sınavı (KPSS) ile atanamama, işsiz kalma, üniversite ortamından uzaklaşma, meslek hayatı süresince vücut sağlığından endişe duyma, mesleki yoğunluk sebebiyle kendine zaman ayıramama kaygıları dördüncü sınıflarda daha yüksek ve birinci sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < 0.05$). Meslek hayatında tek başına hasta ile baş etme, egzersiz çeşitlendirme konusunda yetersiz kalma, hastalara kasıtsız olarak zarar verme, eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalma kaygıları ise birinci sınıflarda daha yüksekti ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı idi ($p < 0.05$), (Tablo 2).

Birinci sınıfların kaygı düzeyinin en yüksek olduğu durum eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalması iken, dördüncü sınıfların kaygı düzeyinin en yüksek olduğu durum işsiz kalma ve fizyoterapist olarak alınan maaşın yetersiz kalması olarak bulundu (Şekil 1).

Mesleki kaygı ölçeğinde kaygı duyulan durum ile durumluk-süreklilik kaygı ölçeği arasındaki ilişki sonuçları Tablo 3'de gösterilmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak, durumluk ve süreklilik kaygı açısından cinsiyet ve sınıf olarak fark olmadığı söylenebilir. Mesleki kaygı anketi total puanı açısından bakıldığında birinci ve son sınıflar arasında istatistiksel fark bulun-

mamıştır. Mesleki kaygı anket sorularına odaklandığımızda, birinci sınıf öğrencilerinde daha yüksek bulunan eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalması, meslek hayatında hastalara kasıtsız olarak zarar verme, meslek hayatında egzersiz çeşitlendirme konusunda yetersiz kalma, meslek hayatında tek başına hasta ile baş etme kaygılarının, klinik ortamda öğrenilen teorik bilgileri uygulama fırsatı bulan

dördüncü sınıf öğrencilerinde daha az olduğu görülmüştür. Öğrencilerde klinik tecrübe arttıkça bu tip kaygıların azaldığı düşünülmektedir. Buna karşın KPSS ile atanamama, işsiz kalma, üniversite ortamından uzak kalma, iş hayatında kendine yeterince zaman ayıramama, ve meslek hayatı süresince vücut sağlığından endişe duyma sorularına yönelik son sınıf öğrencilerindeki kaygı düzeyi istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha

Tablo 1: STAI FORM TX-1 ve 2 Kaygı Düzeylerinin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf			STAI FORM TX-2			p
			Düşük Düzey Kaygı	Orta Düzey Kaygı	Yüksek Düzey Kaygı	
1	Sayı (%)	17 (25.49)	48 (71.6)	2 (3.0)	0.908	
	4	Sayı (%)	14 (28.09)	35 (70.0)		1 (2.0)
Toplam	Sayı (%)	31 (26.5)	83 (70.9)	3 (2.6)		
Sınıf			STAI FORM TX-1			p
1	Sayı (%)	38 (56.7)	28 (41.8)	1 (1.5)	0.134	
	4	Sayı (%)	19 (38.0)	30 (60.0)		1 (2.0)
Toplam	Sayı (%)	57 (48.7)	58 (49.6)	2 (1.7)		

STAI: State-Trait Anxiety Inventory, KPSS: Kamu Personeli Seçme Sınavı *p<0.05.

Tablo 2: Mesleki Kaygı Ölçeği Sonuçları ve Sınıfların Karşılaştırılması

Kaygı Duyulan Durum	1.SINIF AO±SS	4.SINIF AO±SS	Toplam	p
KPSS ile atanamama	2.31 ± 1.17	3.20 ± 1.43	2.69 ± 1.36	0.001*
KPSS ile istenmeyen yere atanma	2.78 ± 1.30	3.04 ± 1.48	2.89 ± 1.38	0.306
Özel sektörde çalışma	2.99 ± 1.30	3.02 ± 1.32	3.00 ± 1,30	0.948
İşsiz kalma	2.61 ± 1,39	3.70 ± 1,49	3.08 ± 1,53	0.000*
Üniversite ortamından uzaklaşma	2.60 ± 1.32	3.20 ± 1.43	2.85 ± 1.39	0.023*
Meslek hayatında klinik beceride yetersiz kalma	2.93 ± 1.37	2.72 ± 1.18	2.84 ± 1.39	0.409
Meslek hayatında tek başına hasta ile baş etme	2.70 ± 1.24	2.20 ± 1.18	2.49 ± 1.24	0.027*
Meslek hayatında egzersiz çeşitlendirme konusunda yetersiz kalma	2.81 ± 1.34	2.18 ± 1.04	2.54 ± 1.26	0.015*
Meslek hayatında hastalara kasıtsız olarak zarar verme	2.91 ± 1.36	2.30 ± 1.20	2.65 ± 1.32	0.017*
Meslek hayatı süresince vücut sağlığından endişe duyma	2.78 ± 1.15	3.66 ± 1.06	3.15 ± 1.19	0.000*
Çalışılacak kurumda personel iletişimde zorlanma	2.25 ± 1.36	2.30 ± 1.33	2.27 ± 1.34	0.800
Hasta yakınları ile iletişim kurmada zorlanma	2.21 ± 1.20	1.94 ± 1.11	2.09 ± 1.17	0.214
Alınacak maaşın yeterli olmaması	3.46 ± 1.21	3.70 ± 1.09	3.56 ± 1.16	0.302
Meslek geliştirme kurslarından faydalanamama	2.87 ± 1.15	2.80 ± 1.29	2.84 ± 1.21	0.841
Elektrofiziksel ajanların ve egzersiz materyallerinin sayı ve çeşit olarak yetersiz olması	3.27 ± 1.05	2.90 ± 1.18	3.11 ± 1.12	0.153
Çalışılan kurumda hijyen ortamının yeterli ölçüde sağlanamaması	3.49 ± 1.12	3.34 ± 1.32	3.43 ± 1.21	0.701
Eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalması	3.64 ± 1.07	2.94 ± 1.11	3.34 ± 1.14	0.002*
Meslek hayatındaki yoğunluk sebebiyle kendine zaman ayıramama	2.82 ± 1.14	3.30 ± 1.28	3.03 ± 1.22	0.035*
Toplam puan	51.42±11.00	52.44±11.72	51.85±11.28	0.434

KPSS: Kamu Personeli Seçme Sınavı, AO±SS:Aritmetik Ortalama±Standart Sapma *p<0.05.

Şekil 1: Sınıflara göre mesleki kaygı durumları.

Tablo 3: Kaygı Durumları ile STAI FORM TX-1 ve TX2 Arasındaki İlişki

Kaygı Duyulan Durum	STAI FORM TX-1		STAI FORM TX-2	
	r	p	r	P
KPSS ile atanamama	0.230	0.013*	0.123	0.186
İstenmeyen yere atanma	0.172	0.064	0.140	0.132
Özel sektörde çalışma	0.123	0.186	0.027	0.770
İşsiz kalma	0.326*	0.000*	0.083	0,372
Üniversite ortamından uzaklaşma	0.160	0.085	0.178	0.055
Meslek hayatında klinik beceride yetersiz kalma	0.355*	0.000*	0.185	0.046*
Meslek hayatında tek başına hasta ile baş etme	0.208	0.024*	0.124	0.182
Meslek hayatında egzersiz çeşitlendirme konusunda yetersiz kalma	0.145	0.118	0.128	0.168
Meslek hayatında hastalara kasıtsız olarak zarar verme	0.119	0.202	0.029	0.753
Meslek hayatında vücut sağlığından endişe duyma	0.221	0.017*	0.109	0.243
Meslek hayatında çalışan personel ile iletişim kurma	0.170	0.067	0.260	0.005*
Hasta yakınları ile iletişim kurmada zorlanma	0.269	0.003*	0.284	0.002*
Alınacak maaşın yeterli olmaması	0.143	0.124	0.058	0.534
Meslek geliştirme kurslarından faydalanamama	0.275	0.003*	0.198	0.033*
Çalışılan kurumdaki elektrofiziksel ajanların ve egzersiz materyallerinin yetersiz olması	0.087	0.354	0.002	0.985
Çalışılan kurumda hijyen ortamının yeterli ölçüde sağlanamaması	0.006	0.952	-0.192	0.038*
Eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalması	0.138	0.139	0.306	0.001*
Meslek hayatında kendine zaman ayıramama	0.125	0.179	0.098	0.294

KPSS: Kamu Personeli Seçme Sınavı * $p < 0.05$, STAI: State-Trait Anxiety Inventory.

yüksekti. Öğrencilerin kaygı durumlarındaki farklılığın, hissedilen öz yeterlilik ile de ilişkili olduğu düşünülmektedir. Birinci ve dördüncü sınıf fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencilerinin mesleki kaygı toplam puanında anlamlı fark elde edilememesinin nedeninin, farklı faktörlerden kaynaklanan ve dolayısıyla farklı sorularda kendini gösteren kaygı puanlarının birbirini dengelemesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öğretmen adaylarına yönelik yapılan araştırmalarda kaygı uyandıran faktörler ben merkezli kaygılar, görev merkezli kaygılar ve öğrenci merkezli kaygılar olmak üzere üç bölümde kategorize edilmektedir (Cabı & Yalçınalp, 2013). Bu bakış açısıyla, biz de mesleki kaygı anketinde yer alan soruları, ben merkezli ve görev merkezli olarak kategorize ettiğimizde başlangıç seviyesindeki öğrencilerde, bu kaygıların daha çok görev merkezli, yetersiz öz yeterlilik ile ilişkili olduğunu, son sınıf öğrencilerinde ise daha çok gelecek ve iş bulma ile ilişkili belirsizlikten kaynaklanan ben merkezli kaygılar olduğunu söyleyebiliriz.

Son sınıflarda KPSS ile atanamama, istenmeyen yere atanma, işsiz kalma, alınan maaşın yetersiz kalması, meslek hayatındaki yoğunluk sebebiyle kendine zaman ayıramama, üniversite ortamından uzaklaşma kaygılarının birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olması gelecek kaygısı ile ilişkilidir. İşsiz kalma kaygısı, gençler arasında en büyük kaygı kaynağı olarak bildirilmektedir (Tayfun & Korkmaz, 2016). Bu durum, mezuniyet aşamasına gelen öğrencilerin mesleki hayatlarına

odaklanmalarını ve kendilerini geliştirmelerini güçleştirebilir. Özellikle KPSS sınavlarının belirli dönemlerde yapılıyor olması, sınavın yapıldığı yıla denk gelen son sınıfta öğrencilerin müfredat derslerine odaklanmalarını güçleştirerek KPSS hazırlığına yönelmelerine yol açmaktadır. Ülkemizde öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada benzer şekilde mesleki kaygılar ve KPSS sınavının kaygı oluşturan ve psikolojik problemlere yol açan en önemli etken olduğu bildirilmiştir (Cabı & Yalçınalp, 2013). İşsizlik, tüm dünyada yaşanan bir problem olmakla birlikte her ülkenin kendine özgü sistem ve dinamikleri mevcuttur. Son yıllarda ülkemizde fizyoterapistlik mesleğinin popüler ve istihdam ihtiyacı olan bir meslek olduğu düşünülerek, fizyoterapist yetiştiren okul sayısı kontrolsüz ve plansız bir şekilde artmış, fakat istihdam oranı aynı paralelde artmamıştır. Okula başlarken istihdam yönünden şanslı öğrenciler, mezun olma aşamasına geldiğinde bu şanslarını kaybetmiştir. Bütün bunlar mezuniyet öncesindeki kaygı potansiyelini artırmaktadır. Benzer bir bulgu olarak İngiltere’de yapılan bir çalışmada, ekonomik kriz sonrası fizyoterapistlerin altı ay ile bir yıl arasında bir iş arama süreçleri olduğunu ve işe yerleşme de en belirgin kolaylaştırıcı faktörün etkili iletişim becerisi olduğu bildirilmiştir (Jones, McIntyre, & Naylor, 2010).

Meslek hayatında vücut sağlığından endişe duymanın staj yapmakta olan son sınıf öğrencilerinde birinci sınıflardan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmalarda fizyotera-

pistlerde mesleğe bağlı kas iskelet sistemi problemlerinin yaygın olduğu bildirilmiştir (Yakut & Yakut, 2011). Mesleği tecrübe eden son sınıf öğrencilerinde bu kaygının neden daha yüksek olduğu anlaşılır olmaktadır.

Beden eğitimi öğretmenlerinde yapılan bir çalışmada öz yeterlilik ve mesleki kaygı arasında orta düzeyde ilişki tespit edilmiş; bulgularımıza benzer şekilde cinsiyetler arasında fark tespit edilememiştir (Kafkas et al., 2010). Sağlık bilimleri fakültesini tercih eden öğrencilerin, üniversite ve meslek tercihlerinde etkili olan faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin aynı tercihi yapma bakımından bölümler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin tekrar sınava girdiklerinde fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencilerinin aynı tercihi yapma oranının ancak %24 olduğu ve bu oranın diğer bölümlerden daha düşük olduğu saptanmıştır (Çiftçi et al., 2011). Türkiye’de fizyoterapistlik mesleğinin özlük hakları, uygulama politikaları, üniversite seçme sınavı ve eğitim sürecinde harcanan emeklerin mesleki uygulamada karşılığının alınamaması ve gerçek dışı beklentilerle bölüm tercihi yapma gibi sebepler buna neden oluşturabilir.

Üniversite öğrencileri ile fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin kaygı düzeylerinin cinsiyet, ailelerinin aylık geliri ve yüksek okulda aldıkları eğitimden memnun olma durumu gibi sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılıklar gösterdikleri ve kadın cinsiyetin stres açısından daha yüksek puanlar aldığı bildirilmiştir (Mutlu, Özdinçler, & Birinci, 2017; Batgün & Kayış, 2014). Çalışmamızda cinsiyetler arasında fark tespit edilememiş, diğer sosyo-demografik faktörler ise değerlendirilmemiştir (Yılmaz et al., 2014). Bununla birlikte farklı fakülteler (mühendislik, iktisadi idari bilimler, fen edebiyat, sağlık bilimleri) öğrencileri ile yapılan bir çalışmada en düşük işsizlik kaygısının sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinde yaşandığı, sosyal bilimlerde ise en yüksek olduğu da ileri sürülmüştür (Tayfun & Korkmaz, 2016). Yapılan diğer bir çalışmada cinsiyet, ailenin ekonomik durumu, anne baba tutumları, eğitim görülen fakülte ve barınılan yer açısından süreklilik kaygı durumlarında fark olduğu tespit edilmiştir (Kula & Saraç, 2016).

Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin mesleğe yönelik umutsuzluk yaşadıkları ve hissedilen umutsuzluk üzerinde cinsiyet, aile gelir düzeyi, artan mezun sayısı, iş bulma endişesi, mesleki saygınlık gibi birçok faktörün etkili olduğu da belirtilmiştir. Mutlu ve ark. (2017)’nin yaptığı çalışmada son sınıfta mesleki yeterliliğin ve iş bulma kaygısının arttığı bildirilmiştir. Bu sonuç bizim bulgularımızla tamamen örtüşmektedir. Bu çalışmada, mesleki yeterlilik ile umutsuzluk arasında negatif ilişki olduğu bildirilmektedir. Umutsuzluk düzeyinin mesleki kaygı ile ilişkili olduğu ve son yıllarda artan okul sayısı ile istihdam olanaklarının azalmasının iş bulma kaygısını artırdığı, bunun da beraberinde umutsuzluğu getirdiği vurgulanmıştır (Mutlu, Özdinçler, & Birinci, 2017).

Yaptığımız bu çalışmada eğitim müfredatımızda kaygı uyandıran faktörler gözden geçirilerek, yapılacak planlamalara yönelik bilgiler edinilmiştir. Mesleki kaygı, durumluk ve süreklilik gös-

teren kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olması, kaygıların birbirini tetiklediğini ve bu durumun öğrencilerin yaşam kalitesini, akademik başarıyı ve gelecek meslek yaşamlarını etkileyebileceğini düşündürmektedir (Walsh et al., 2010).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, fizyoterapi eğitim programlarındaki bazı problemlerin saptanmasına yönelik faydalı olabilecek sonuçlar ortaya koymuştur. Sadece bir üniversitede ve sınırlı katılımcı üzerinde gerçekleştirilmesi ve kaygıyı tetikleyebilecek sosyodemografik verilerin araştırılmaması, araştırmanın kısıtlarını oluşturmuştur. Bu çalışmanın, fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin azaltılmasına yönelik eğitim sürecinin ve fizyoterapistlik mesleğinin uygulama yönetmeliklerinin yapılandırılması ve topluma daha faydalı meslek profesyonellerinin yetiştirilmesi ve fizyoterapi hizmetlerinin iyileştirilmesi bakımından yol gösterici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin çalışma alanlarıyla ilgili öz yeterliliklerinin artırılması ve yüksek öğretimdeki fizyoterapi ve rehabilitasyon alanındaki büyüme ile orantılı olarak istihdam alanlarının artırılması önerilen çözümlerendir. Bu bir ön araştırma olup, daha geniş kapsamlı ve tüm sınıfları kapsayacak yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Gelecekteki araştırmalar kişisel farklılıkları, akademik başarıyı ve diğer üniversiteleri de kapsayacak şekilde planlanabilir. Eğitim süreci öğrencilerin öz yeterlilik kaygılarını azaltmaktadır; fakat gelecek kaygılarına ve mesleki kaygılara destek olamamaktadır. Kariyer günleri gibi faaliyetlerin artırılmasının yararı olacağı düşünülebilir. Türkiye’de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında lisans eğitimi alan öğrenci sayısındaki artış ile birlikte fizyoterapi eğitimine özgü, yeni değerlendirme ve ölçek geliştirme çalışmalarına ve yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu kanısındayız.

KAYNAKLAR

- Arabacı, L. B., Korhan, E. A., Tokem, Y., & Torun, R. (2015). Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi-sırası ve sonrası anksiyete ve stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-16.
- Arslan, C., Koz, M., Gür, E., & Mendeş, B. (2013). Üniversite öğretim üyelerinin fiziksel aktivite düzeyleri ve sağlık sorunları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(4), 249-58.
- Batgün, A. D., & Kayış, A. A. (2014). Üniversite öğrencilerinde stres faktörleri: kişilerarası ilişki tarzları ve problem çözme becerileri açısından bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 69-80.
- Bayar, K., Çadır, G., & Bayar, B. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(1), 37-42.
- Cabı, E., & Yalçınalp, S. (2013). Öğretmen adaylarına yönelik mesleki kaygı ölçeği (mkö): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(1), 85-96.
- Canbaz, S., Sünter, A. T., Aker, S., & Pekşen, Y. (2007). Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi ve etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 17(1), 15-19.

- Çiftçi, G. E., Bülbül, S. F., Muluk, N. B., Duyan, G. Ç., & Yılmaz, A. (2011). Sağlık Bilimleri Fakültesini tercih eden öğrencilerin, üniversite ve meslek tercihlerinde etkili olan faktörler (Kırıkkale Üniversitesi örneği). *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 22(3), 151-160.
- Davies, K., Harrison, K., Clouder, D., Gilchrist, M., McFarland, L., & Earland, J. (2011). Making the transition from physiotherapy student to interprofessional team member. *Physiotherapy*, 97(2), 139-144. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.physio.2009.11.008>
- Greenberg, P. E., Sisitsky, T., Kessler, R. C., Finkelstein, S. N., Berndt, E. R., Davidson, J. R., Fyer, A. J. (1999). The economic burden of anxiety disorders in the 1990s. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 60(7), 427-35.
- Jones, M., McIntyre J., & Naylor S. (2010). Are physiotherapy students adequately prepared to successfully gain employment? *Physiotherapy*, 96(2), 169-175.
- Kafkas, M. E., Mahmut, A., Çoban, B., & Karademir, T. (2010). Beden eğitimi öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile mesleki kaygıları arasındaki ilişki. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 30-38.
- Kula, K. Ş., & Saraç, T. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 27-42.
- Kunduracılar, Z., Akbaş, E., Büyükuysal, Ç., Bıçki, D., & Erdem, E. U. (2012). Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinde mesleki farkındalığın değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(3), 186-192.
- Mutlu, E. K., Özdiñler, A. R., & Birinci, T. (2017). Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin mesleğe yönelik umutsuzluk düzeyleri ve ilişkili parametreler. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 228-235.
- Öner, N., & Le Compte, A. (1983). *Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Özdiñler, A., Tarakçı, E., & Aslan, Y. (2015). Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin mesleki farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(2), 217-222.
- Spielberger, C. D. (1973). *Manual For The State-Trait Anxiety Inventory For Children*. Palo Alto: Consulting Psychologist Press.
- Tayfun, A. N. T., & Korkmaz, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde işsizlik kaygısı: Süleyman Demirel üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 534-558.
- Walsh, J., Feeney, C., Hussey, J., & Donnellan, C. (2010). Sources of stress and psychological morbidity among undergraduate physiotherapy students. *Physiotherapy*, 96(3), 206-212.
- Yakut, H., & Yakut, Y. (2011). Türkiye'deki fizyoterapistlerde kas iskelet sistemi yaralanmaları, yorgunluk ve mesleki memnuniyetin değerlendirilmesi. *Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 22(2), 74-80.
- Yeniçeri, N., Mevsim, V., Özçakar, N., Özcan, S., Güldal, D., & Başak, O. (2007). Tıp eğitimi son sınıf öğrencilerinin gelecek meslek yaşamları ile ilgili yaşadıkları anksiyete ile sürekli anksiyetelerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(1), 19-24.
- Yılmaz, İ. A., Dursun, S., Güzeler, E. G., & Pektaş, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: bir örnek çalışma. *Ejovoc: Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 16-26.

EK 1 : Mesleki Kaygı Anketi

Aşağıda kaygı duyabileceğiniz durumlar sorgulanmaktadır. Size uygun olan puanlamayı işaretleyiniz.

(1) Hiç kaygılı değilim (2) Kaygılı değilim (3) Kısmen kaygılıyım (4) Kaygılıyım (5) Çok kaygılıyım

	1	2	3	4	5
KPSS ile atanamama					
İstenmeyen yere atanma					
Özel sektörde çalışma					
İşsiz kalma					
Üniversite ortamından uzaklaşma					
Meslek hayatında klinik beceride yetersiz kalma					
Meslek hayatında tek başına hasta ile baş etme					
Meslek hayatında egzersiz çeşitlendirme konusunda yetersiz kalma					
Meslek hayatında hastalara kasıtsız olarak zarar verme					
Meslek hayatında vücut sağlığından endişe duyma					
Meslek hayatında çalışan personel ile iletişim kurma					
Hasta yakınları ile iletişim kurmada zorlanma					
Alınacak maaşın yeterli olmaması					
Meslek geliştirme kurslarından faydalanamama					
Çalışılan kurumdaki elektrofiziksel ajanların ve egzersiz materyallerinin yetersiz olması					
Çalışılan kurumda hijyen ortamının yeterli ölçüde sağlanamaması					
Eğitim süresince alınan teorik bilginin uygulama sırasında yetersiz kalması					
Meslek hayatında kendine zaman ayıramama					